

XOLISTIK YONDASHUV ASOSIDA BOSHLANG'ICH SINFLARDA TABIIY FANLARNI O'QITISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

Raxmatullayeva Sabohat Sa'dullayevna

Shahrisabz davlat pedagogika instituti
boshlang'ich ta'lim kafedrasini o'qituvchisi
raxmaullayevasabo123@mail.ru

Annotatsiya: Ushbu maqolada xolistik yondashuv asosida boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlarni o'qitish metodikasini takomillashtirish haqida fikr va mulohazalar yuritiladi.

Kalit so'zlar: Xolistik ta'lim, tabiiy fanlar, boshlang'ich ta'lim, interfaol ta'lim, so'rovga asoslangan ta'lim, eksperimental ta'lim, fanlararo aloqalar, axloqiy ta'lim, barqarorlik ta'limi, hamkorlikda ta'lim.

Аннотация: В данной статье собраны мысли и мнения по поводу совершенствования методики преподавания естествознания в начальных классах на основе целостного подхода.

Ключевые слова: целостное образование, наука, начальное образование, интерактивное обучение, обучение на основе запросов, обучение на основе опыта, междисциплинарная коммуникация, этическое образование, устойчивое образование, совместное обучение.

Abstract: This article contains thoughts and opinions about improving the methodology of teaching natural sciences in primary classes based on a holistic approach.

Keywords: Holistic education, science, elementary education, interactive learning, inquiry-based learning, experiential learning, interdisciplinary communication, ethical education, sustainability education, cooperative learning.

Boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlarni o'qitishga xolistik yondashuvni qo'llash ta'lim manzarasini tubdan o'zgartirishi, har tomonlama tushunishni ta'minlashi va o'rganishga umrbod muhabbat uyg'otishi mumkin. Boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlarni o'qitishga xolistik yondashuv turli ilmiy tushunchalarning hayotiy tajribalar bilan o'zaro bog'liqligini ta'kidlaydi. U darsliklardan ustun bo'lib, o'qituvchilarni amaliy tajribalar, ochiq havoda mashg'ulotlar va interfaol ta'lim tajribalarini o'z o'qitish metodologiyasiga kiritishga undaydi. Bu yondashuv nafaqat ilmiy bilimlarni,

balki hissiy, ijtimoiy va axloqiy jihatlarni ham o'zida mujassamlashtirib, barkamol shaxslarni tarbiyalaydi.

Interfaol ta'lim tajribasi xolistik yondashuvning asosini tashkil etadi. Multimedia taqdimotlari, amaliy tajribalar va o'quv o'yinlaridan foydalanish zerikarli fan sinfini tabiiy dunyoni qiziqarli o'rganishga aylantirishi mumkin. Interfaol mashg'ulotlar yosh o'quvchilarning e'tiborini jalb qiladi, ularga murakkab tushunchalarni tasavvur qilish va g'oyalar bilan tajriba o'tkazish imkonini beradi, bu esa o'rganishni qiziqarli va esda qolarli qiladi.

Ilmiy tushunchalarni hayotiy vaziyatlar bilan bog'lash tushunishni va dolzarbligini oshiradi. O'qituvchilar oddiy tajribalar orqali suv aylanishini tushunish, o'simliklarning o'sishini kuzatish yoki oshxona ingredientlari orqali materiyaning xususiyatlarini o'rganish kabi kundalik hayotdan misollarni o'z ichiga olgan dars rejalarini tuzishlari mumkin. Ilmiy bilimlarni kontekstualashtirish orqali talabalar nafaqat mavzuni tushunadilar, balki ularning kundalik tajribalarida uning ahamiyatini ham tushunadilar.

Xolistik yondashuv qiziqish va tanqidiy fikrlashni rag'batlantiradi. O'qituvchilar savollar, munozaralar va munozaralarni rag'batlantirish orqali qiziquvchan muhitni yaratishi mumkin. Talabalarga tabiiy fanlar doirasidagi qiziqarli mavzularni o'rganishga imkon berish, ularning qiziqishini oshiradi va tahlil qilish qobiliyatini oshiradi. Bu usul mustaqil bilim olishga yordam beradi va hayrat tuyg'usini uyg'otadi, o'quvchilarni ilmiy hodisalarni chuqurroq o'rganishga undaydi. Tabiat bilan bog'lanish xolistik ta'limning ajralmas qismidir. Parklar, botanika bog'lari yoki qo'riqxonalariga sayohatlar atrof-muhit bilan bevosita tajriba almashish imkonini beradi. O'simliklar, hayvonlar va ekotizimlarni ularning tabiiy yashash joylarida kuzatish biologik xilma-xillik va atrof-muhitni muhofaza qilish uchun chuqur minnatdorchilikni uyg'otadi. Ekologik ta'lim mas'uliyat hissini uyg'otadi, o'quvchilarni Yerning boshqaruvchi bo'lishga o'rgatadi.

Guruh muhokamalari, tengdoshlarni o'qitish va hamkorlikdagi loyihalar kabi hamkorlikda o'rganish strategiyalari sinfda hamjamiyat hissini uyg'otadi. Birgalikda ishlash orqali talabalar bir-biridan o'rganadilar, ijtimoiy ko'nikmalarni, jamoada ishlashni va samarali muloqotni rivojlantiradilar. Hamkorlikdagi o'quv muhiti, shuningdek, o'quvchilarga umumiy tajribalar orqali tabiiy fanlarni o'rganish, ularning murakkab mavzularni tushunish imkoniyatlarini beradi.

Integratsiyalashgan texnologiya xolistik ta'lim tajribasini oshiradi. Interaktiv simulyatsiyalar, virtual laboratoriyalar va o'quv ilovalari o'quvchilarga virtual makonda ilmiy hodisalarni o'rganish imkonini beradi, vizual va interaktiv ta'limni rag'batlantiradi. Bundan tashqari, onlayn manbalar va ta'lim veb-saytlari o'z-o'zini

boshqaradigan tadqiqotlarni rag'batlantiradigan va sinfdan tashqari talabalarning bilimlarini kengaytiradigan ko'plab ma'lumotlarni taqdim etadi.

Xolistik ta'lim hissiy intellektga urg'u beradi, o'quvchilarda o'z-o'zini anglash, empatiya va shaxslararo munosabatlarni rivojlantirishga yordam beradi. O'qituvchilar o'quv dasturiga ongni rivojlantirish mashqlari va aks ettirish mashg'ulotlarini kiritishlari mumkin, bu esa o'quvchilarga his-tuyg'ularini boshqarishga va o'rganishga ijobiy munosabatni rivojlantirishga yordam beradi. Hissiy intellekt umumiy farovonlikni oshiradi, samarali o'rganish va shaxsiy o'sish uchun qulay muhit yaratadi.

Ota-onalar va jamoatchilikni o'quv jarayoniga jalb etish xolistik yondashuvni mustahkamlaydi. Ilmiy mavzudagi oilaviy tadbirlarni tashkil etish, ilmiy sohalardan mehmon ma'ruzachilarni taklif qilish va ota-onalarni farzandlarining o'rganish sayohatiga jalb qilish yordam tarmog'ini yaratadi. Mahalliy olimlar yoki atrof-muhitni muhofaza qilish tashkilotlari bilan hamkorlik qilish kabi jamoat hamkorligi boyitish tajribalarini taklif qiladi, talabalarni ilhomlantiradi va haqiqiy dunyoda tabiiy fanlarning dolzarbligini mustahkamlaydi. Xolistik yondashuvni samarali amalga oshirish uchun o'qituvchilarning doimiy kasbiy rivojlanishi muhim ahamiyatga ega. Seminarlar, seminarlar va treninglar o'qituvchilarni innovatsion o'qitish usullari, texnologik ko'nikmalar va xolistik ta'limni rivojlantirish strategiyalari bilan jihozlaydi. O'qituvchilarning hamkorligi va tengdoshga o'rganish ham ilg'or tajribalarni almashish va xolistik sinf muhiti uchun o'qitish usullarini takomillashtirishda muhim rol o'ynaydi.

Xolistik ta'lim o'quvchilar o'quv jarayonida faol ishtirok etadigan izlanishga asoslangan ta'limni rag'batlantiradi. Savollar berish, tajribalar o'tkazish va natijalarni tahlil qilish orqali o'quvchilar muammoni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradilar va ilmiy tamoyillarni chuqur tushunadilar. O'qituvchilar o'quvchilarni o'zlarining so'rovlari orqali boshqarib, qiziqish va izlanish tuyg'usini rag'batlantiradigan yordamchi vazifasini bajaradilar.

Yaxlit ta'lim barqarorlikni ta'kidlaydi, o'quvchilarni inson faoliyati va atrof-muhit o'rtasidagi nozik muvozanat haqida o'rgatadi. Barqarorlik ta'limini tabiiy fanlar o'quv dasturiga integratsiyalash talabalarni qayta tiklanadigan energiya, tabiatni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishi kabi mavzularni o'rganishga undagan holda ekologik ongni rivojlantiradi. Inson harakatlarining sayyoraga ta'sirini tushunish orqali talabalar barqaror kelajakni yaratish uchun mas'uliyat hissini rivojlantiradilar.

Bu elementlarni xolistik yondashuvga kiritish nafaqat boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlarni o'qitishni boyitibgina qolmay, balki o'quvchilarni umrboqiy o'rganuvchilar, tanqidiy fikrlaydigan va mas'uliyatli dunyo fuqarolari bo'lishga tayyorlaydi. Ushbu keng qamrovli ta'lim modelini o'zlashtirgan holda, maktablar

zamonaviy dunyo muammolarini hal qilish uchun jihozlangan ilmiy savodxon avlodni tarbiyalashi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlarni o'qitishga xolistik yondashuvni qo'llash ta'limni qiziqarli izlanish va kashfiyot sayohatiga aylantiradi. Interfaol ta'lim tajribalarini integratsiyalash, fanni kundalik hayot bilan bog'lash, qiziquvchanlik va tanqidiy fikrlashni rag'batlantirish, tabiat va ekologik ta'limni o'zida mujassamlashtirgan holda o'qituvchilar yosh ongni ilmiy savodxon, empatik va atrof-muhitga e'tiborli shaxs sifatida shakllantirishlari mumkin. Bunday yondashuv nafaqat ilmiy yutuqlarni oshiradi, balki talabalarni muhim hayotiy ko'nikmalar bilan qurollantiradi, ularni kelajak muammolariga ishonch va ishtiyoq bilan qarshi olishga tayyorlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Palmer, P. J. (1998). *The Courage to Teach: Exploring the Inner Landscape of a Teacher's Life*. San Francisco: Jossey-Bass.
2. Sobel, D. (2008). *Childhood and Nature: Design Principles for Educators*. Portland, ME: Stenhouse Publishers.
3. Jenkins, A., Blackman, S., & Lindsay, R. (2016). *Teaching Science to Every Child: Using Culture as a Starting Point*. New York: Routledge.
4. Davis, J., & Watson, N. (2001). Developing a Holistic Approach to Assessing Learning: A Journey of Transformation. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 26(4), 305-326.